

Primera proposta de l'Atles de les varietats hortícoles locals catalanes

Catàleg de varietats locals d'interès agrari de Catalunya

Un projecte realitzat per:

Amb la col·laboració de:

Primera proposta de l'Atlas de les varietats horticoles locals catalanes

Fundació Miquel Agustí

Castelldefels, desembre del 2012

Investigador responsable: Joan Casals Missio

A/e: recerca@fundaciomiquelagusti.cat

Per citar aquest document:

Casals (2012) Primera proposta de l'Atlas de les varietats horticoles locals catalanes. Fundació Miquel Agustí, Castelldefels.

Introducció

Els recursos fitogenètics i la pèrdua de diversitat agrícola

Durant el darrer segle els sistemes de producció agrària han viscut una profunda transformació. A principis del segle XX la major part d'inputs provenien de la pròpia explotació agrària o de les àrees circumdants. Actualment una elevada proporció d'aquests inputs són importats des de fora de l'àrea d'influència de l'explotació. Els factors de producció que han sofert majors canvis són la fertilització i la llavor de sembra. D'una banda s'han substituït les estratègies tradicionals de fertilització, produïdes generalment a la pròpia explotació (fems, adobats en verd i guaret), per l'ús generalitzat d'adobs d'origen sintètic (Stewart *et al.*, 2005). Tot i que aquesta pràctica ha permès incrementar de manera considerable els rendiments (Erismann *et al.*, 2008), ha provocat un desequilibri en el balanç energètic de les explotacions agràries. En segon lloc, s'ha produït una substitució del germoplasma utilitzat en els camps de cultiu. En aquelles espècies cultivades de major valor econòmic s'han substituït les varietats tradicionals, històricament seleccionades pels agricultors de cada territori, per varietats comercials millorades, les quals generalment presenten un alt grau d'uniformitat genètica (van de Wouw *et al.*, 2010). L'ús d'aquestes noves varietats, generalment seleccionades per presentar elevats rendiments, ha provocat un increment espectacular de la producció agrària mundial (Khush, 2001), sostenint l'augment de població mundial que s'ha produït en el mateix període (Royal Society, 2009).

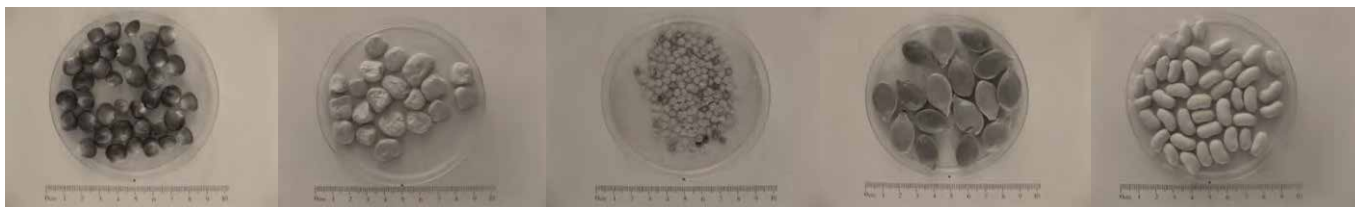
Durant aquest canvi agrícola, les varietats tradicionals, arrelades a les pràctiques agràries locals i a la gastronomia i cultura populars de cada regió, han anat perdent presència en els camps de cultiu. El seu desús té com a conseqüència un dramàtic procés d'erosió genètica (pèrdua d'al·lels, varietats o espècies cultivades (Pistorius, 1997)), donat que paulatinament s'ha perdut la variabilitat genètica que atresoren aquestes varietats tradicionals. Aquesta pèrdua de diversitat agrícola constitueix una amenaça per la seguretat alimentària, doncs l'agricultura perd una de les seves principals fonts de resiliència, és a dir, de capacitat d'adaptació als canvis ambientals que es produeixen (p.e. el canvi climàtic o l'aparició de noves plagues i malalties) (FAO, 2010). Alhora, moltes d'aquestes varietats tradicionals juguen un rol central en preparacions gastronòmiques i/o costums populars locals, per la qual cosa la seva desaparició constitueix un desgast de la identitat cultural de les societats.

Per fer front a aquesta amenaça s'han desenvolupat, en els darrers anys, diferents plans i estratègies, tant a nivell nacional com internacional. El *Conveni sobre la Diversitat Biològica* (UN, 1992), el *Tractat Internacional sobre Recursos Fitogenètics per a l'Agricultura i l'Alimentació* (FAO, 2001) o l'*Estratègia Global per a la Conservació de les Plantes* (CBD, 2002) han reconegut la necessitat de la conservació dels recursos fitogenètics i han reclamat la posada en marxa d'accions que promoguin la seva conservació *in situ* i *ex situ* (per a una revisió més extensa dels tractats internacionals vegeu el capítol d'introducció de Veteläinen *et al.* (2009)).

En aquests tractats internacionals es fixa com a objectiu la realització de catàlegs nacionals on quedin inventariades les varietats tradicionals de cada regió geogràfica. Així queda reflectit a l'*Estratègia Europea per a la Conservació de les Plantes* (2008-2014) (Planta Europa, 2008), on es fixa com a objectiu per a l'any 2014 "preparar un inventari europeu de les varietats tradicionals i locals". En aquest context, el passat 25 d'octubre de 2012, el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (DAAM) va crear el *Catàleg de varietats locals d'interès agrari de Catalunya* mitjançant el *Decret 131/2012, de 23 d'octubre, pel qual es regula el Registre oficial d'empreses proveïdores de material vegetal i se n'estableixen les normes d'autorització, inscripció i funcionament, es regulen activitats de producció i comercialització de material vegetal i es crea el Catàleg de varietats locals d'interès agrari de Catalunya* (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, número 6.240 de 25 d'octubre de 2012). Mitjançant aquest catàleg el DAAM vol aportar eines per "vetllar per la tutela del patrimoni fitogenètic autòcton" de Catalunya (art. 30.2), a través de la inscripció en el Catàleg de les "espècies, varietats, poblacions, ecotips i clons d'interès agrari per a Catalunya" (art. 30.1). Un dels objectius del Catàleg creat pel DAAM és complir amb l'objectiu definit per l'*Estratègia Europea per a la Conservació de les Plantes* de crear un inventari de les varietats locals d'interès agrari de Catalunya.

Objectiu

La Fundació Miquel Agustí, entitat de referència a Catalunya en l'estudi de la diversitat genètica dels cultius hortícoles i de ús i l'estat de conservació dels recursos fitogenètics, pretén aportar les eines i informacions que permetin documentar l'inventari de varietats hortícoles locals d'interès agrari de Catalunya. Aquest és el principal objectiu de la *Primera proposta de l'Atles de les varietats hortícoles locals catalanes*: realitzar una llista de les varietats hortícoles locals d'interès agrari de Catalunya i cartografiar les zones històriques de producció de cada varietat.

Atles de les varietats hortícoles locals catalanes

Notes sobre la metodologia de treball

La realització d'un inventari de les varietats hortícoles locals catalanes és un objectiu difícil d'aconseguir. Catalunya és una àrea on existeix una abundant diversitat de varietats locals, la major part de les quals són cultivades amb baixa intensitat en petites àrees geogràfiques. Alhora en molts casos la tradició oral és l'única font de coneixement dels materials tradicionals cultivats a cada zona. Aquests fets, unit a la poca bibliografia existent on es detallin les varietats locals cultivades a cada àrea, dificulten l'elaboració de l'inventari. Alhora per la major part de varietats no existeixen caracteritzacions rigoroses, per la qual cosa és molt difícil identificar possibles sinonímies entre els noms que donen els pagesos de diferents àrees geogràfiques a una mateixa varietat.

El cas és diferent per algunes varietats locals de molt renom, per les quals el coneixement popular és vast i existeixen anàlisis dels límits de la seva variabilitat agromorfològica i molecular. Casos com els de la mongeta del Ganxet (Casañas *et al.*; Sánchez *et al.*, 2008), el fesol de Santa Pau (Sánchez *et al.*, 2007), el tomàquet de Montserrat i la variant morfològica Pera de Girona (Casals *et al.*, 2011b; Casals, 2012), el tomàquet de Penjar (Casals *et al.*, 2011a; Casals, 2012; Casals *et al.*, 2012) i el calçot de Valls (Simó i Casañas, 2010; Simó *et al.*, 2010) estan ben documentats a nivell agromorfològic, molecular, organolèptic i cultural. Per a la resta de varietats locals la informació és escassa i, en molts casos, confusa.

La manca d'informació condiona el desenvolupament de l'*Atles de les varietats hortícoles locals catalanes*, motiu pel qual som conscients que el document que presentem és una versió preliminar que caldrà actualitzar a mesura que es recullin noves informacions sobre el germoplasma cultivat a Catalunya. Alhora, per aquest tipus de treballs, no existeix una metodologia de referència que permeti abordar l'estudi de manera sistemàtica. Segons el nostre coneixement, únicament Maxted *et al.* (2009) han proposat un mètode per desenvolupar inventaris nacionals de varietats tradicionals. Segons els autors, els inventaris s'han de fer a partir de les informacions que es puguin recollir en entrevistes entre diferents agents relacionats amb la conservació dels recursos fitogenètics (experts en la temàtica, milloradors genètics, agricultors) i de les dades existents a la bibliografia (literatura científica, fons històric, cerques a Internet, documents oficials). De fet es tracta de recollir la informació oral i escrita existent alentorn de les varietats locals i sistematitzar-la per tal de poder llistar els noms i les zones geogràfiques de producció de les varietats locals d'interès agrari de cada regió. Per dur a terme aquesta estratègia, però, calen molts recursos (econòmics i personals), donat que cal una feina molt extensa de col·lecta i sistematització de dades provinents de múltiples fonts. A Catalunya, com a exemple d'aquest procediment, podem citar els treballs realitzats l'any 2011 per la Fundació Miquel Agustí en quatre àrees de la Xarxa Natura 2000 (Casals i Casañas, 2011a, b, c, d), projecte en el qual es va fer una primera proposta del *Mapa de les varietats tradicionals catalanes* (Casals i Casañas, 2011e).

Segons la nostra opinió, les dades de passaport de les entrades conservades *ex situ* en bancs de germoplasma és una font d'informació que pot complementar l'aproximació proposada inicialment per Maxted *et al.* (2009). En funció de la qualitat de les campanyes de col·lecta de germoplasma, la major part d'entrades que es troben incloses a l'Inventari Nacional de Recursos Fitogenètics gestionat pel Centro de Recursos Fitogenéticos de l'Instituto Nacional de Investigación y Tecnología Agraria y Alimentaria (CRF-INIA) disposen d'informacions sobre el nom de la varietat, l'espècie cultivada, l'origen del material i, en alguns casos, el seu ús. La informació de passaport associada a les 71.330 entrades registrades a l'Inventari Nacional (de les quals 18.903 corresponen a espècies hortícoles) (INIA, 2010) és una bona eina per documentar l'atles que pretenem fer. De fet, aquesta metodologia, combinant les dades dels bancs de germoplasma i les fonts d'informació proposades per Maxted *et al.* (2009), ha estat utilitzada recentment pel Department for Environment, Food and Rural Affairs of the United Kingdom Government per elaborar l'inventari de varietats locals de la Gran Bretanya (Kell *et al.*, 2009; DEFRA, 2010).

La *Primera proposta de l'Atles de les varietats hortícoles locals catalanes* l'hem elaborat únicament a partir de les informacions recollides en les dades de passaport de les entrades conservades *ex situ*, tant en bancs de germoplasma inclosos a l'Inventari Nacional de Recursos Fitogenètics, com en col·leccions de llavors gestionades per Universitats (Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat de Lleida), entitats locals (Esporus-Centre de Conservació de la Biodiversitat Cultivada, Jardí Botànic Marimurtra, Consorci de Medi Ambient i Salut Pública SIGMA, Ecollavors-Garrotxa) i empreses comercialitzadores de llavor (Les Refardes-Gaiadea) i de planter (Mas Pastoret). Els noms de les varietats locals i les dades referents a l'origen de les col·lectes han permès crear la llista de varietats hortícoles locals catalanes i, de manera preliminar, documentar cartogràficament l'àrea històrica de producció de cadascuna de les varietats hortícoles locals.

Som conscients, però, que aquesta aproximació (emprant únicament les dades dels materials conservats *ex situ*) presenta una sèrie de limitacions, les quals poden haver esbiaixat els resultats que es presenten en aquest document. No obstant, i atenent a la informació actualment disponible sobre les varietats hortícoles locals catalanes, considerem que és la millor estratègia per tenir un primer document de treball.

Segons la nostra opinió les principals limitacions són les següents:

1. La informació consultada conté únicament dades de les espècies hortícoles que es multipliquen per llavor, per la qual cosa no s'inclouen les varietats hortícoles tradicionals d'espècies que es multipliquen vegetativament (*p.e.* patata (*Solanum tuberosum* L.), nyàmera (*Helianthus tuberosus* L.), maduixa (*Fregaria vesca* L.) o carxofa (*Cynara scolymus* L.)).
2. Algunes espècies hortícoles cultivades amb molt baixa intensitat, les quals no estan presents a les col·leccions de materials conservats *ex situ*, no estan representades a l'Atles (*p.e.* ruca (*Eruca sativa* L.)).
3. La informació existent sobre sinonímies entre noms locals de varietats hortícoles és escassa, i generalment no està documentada en les dades de passaport dels bancs de germoplasma. Alhora la cultura popular, en alguns casos, no té aquesta informació, per la qual cosa calen estudis científics per elucidar els límits clars de cada varietat tradicional (*p.e.* la diferenciació entre el tomàquet de Montserrat i el Pera de Girona (Casals *et al.*, 2011b)).

4. Els sistemes d'intercanvi de material vegetal s'han vist molt modificats en els darrers 50 anys. Actualment aquests sistemes abasten distàncies molt més grans, intensificant-se el procés d'introducció de noves varietats, així com en alguns casos desdibuixant les àrees històriques de producció d'algunes varietats locals. Les informacions recollides a les dades de passaport no permeten, en alguns casos, identificar aquestes noves incorporacions de cultivars, en alguns casos cultivars millorats per empreses de llavors, que en alguns casos es confonen amb varietats locals.
5. Algunes varietats popularment identificades com a tradicionals provenen, de fet, de materials comercials introduïts a l'agricultura catalana en els darrers 50 anys. El fet que gran part de les col·leccions d'entitats locals s'hagin constituït els darrers 10 anys fa que, segurament, es conservin materials que *de facto* no siguin tradicionals de l'agricultura catalana. No obstant, i anàlogament al cas anterior, les dades de passaport no contenen, en molts casos, aquesta informació.
6. Les campanyes de col·lecta de germoplasma que han realitzat centres de recerca i entitats locals no s'han efectuat amb la mateixa intensitat a tota la geografia catalana. És molt probable que les varietats locals de les zones més prospectades, que en general corresponen a les zones hortícoles més importants de Catalunya, estiguin més representades que les varietats locals de zones menys prospectades (en general aquelles més llunyanes de nuclis importants de població). En aquest sentit és probable que s'hagin omès, per manca d'informació, varietats locals de zones d'alta muntanya o de la zona meridional de la província de Tarragona, les quals, segons el nostre coneixement, han estat les menys prospectades històricament.
7. La informació disponible a les dades de passaport relativa a l'origen dels materials conservats *ex situ* no sempre fa referència a l'àrea de cultiu, sinó que en molts casos les col·lectes s'han fet en zones allunyades de la zona productora (*p.e.* moltes col·lectes es realitzen en mercats). En aquest sentit la cartografia que es presenta a la *Primera proposta de l'Atles de les varietats hortícoles locals catalanes* inclou, segurament, informació relativa a l'àrea històrica de cultiu i també de consum, no podent separar ambdós factors.
8. La representació de la variabilitat genètica intra-varietal de les varietats locals en les col·leccions *ex situ* és molt baixa (existeix un número molt reduït d'entrades per cada varietat, a excepció d'algunes varietats com el tomàquet (Casals, 2012) o la mongeta (Sánchez, 2004)). A part de l'amenaça que implica aquest fet sobre la conservació dels recursos fitogenètics, doncs no està garantida la conservació de la variabilitat genètica intra-varietal, que és una de les principals característiques de les varietats tradicionals (Harlan, 1975), això implica que per moltes varietats l'àrea geogràfica ha estat inferida sobre un volum d'informació reduït, el qual segurament és necessari ampliar.
9. No totes les col·leccions de llavors estan representades en aquest estudi. En els darrers anys, fruit de l'auge de la sensibilització social per la conservació de l'agrobiodiversitat, han emergit nombroses iniciatives des de l'esfera local que tenen per objectiu col·lectar i conservar els recursos fitogenètics. Segurament manquen fonts d'informació per incloure a l'*Atles de les varietats hortícoles locals catalanes*.

Tot i aquestes limitacions metodològiques, l'*Atles de les varietats hortícoles locals catalanes* constitueix el primer treball realitzat a Catalunya sobre la distribució geogràfica de les varietats hortícoles locals i estableix la base per a l'elaboració, en un futur, de l'*Inventari català dels recursos fitogenètics*. A partir de la informació recollida a l'*Atles*, es podrà avançar en la descripció precisa de les característiques varietals de les diferents varietats hortícoles tradicionals catalanes, prioritzant aquelles que tinguin un major interès agronòmic i social.

Metodologia

Amb l'objectiu d'elaborar la llista de les varietats hortícoles locals catalanes s'ha utilitzat la informació continguda a les dades de passaport dels materials conservats *ex situ* en bancs de germoplasma i col·leccions públiques/privades de llavors. S'ha consultat la informació d'un total de 4261 entrades provinents de 9 centres de recerca/entitats locals (Taula 1). D'aquestes, el 78,8% tenia informació sobre el seu origen (Taula 2). La informació relativa a l'origen dels materials (nom del municipi) s'ha georeferenciat mitjançant el sistema de coordenades UTM. Per a la realització de la cartografia s'ha utilitzat el programa ESRI ArcMap versió 9.2. L'àrea geogràfica de cultiu de cada varietat local ha estat inferida, al nivell comarcal, a partir del número d'entrades de cada varietat col·lectades en una comarca determinada (variable: número d'entrades per comarca).

Taula 1. Bancs de germoplasma i col·leccions públiques/privades de llavors a partir de les quals s'han obtingut les dades de passaport.

Bancs de germoplasma	Localització
Inventario Nacional de Recursos Fitogenéticos (INIA, CRF)	Diverses localitats
Col·leccions públiques/privades de llavors	Localització
Fundació Miquel Agustí	Castelldefels
Escola Superior d'Agricultura de Barcelona - Universitat Politècnica de Catalunya	Castelldefels
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agrària - Universitat de Lleida	Lleida
Esporus, Centre de la Biodiversitat Cultivada	Manresa
Consorci de Medi Ambient i Salut Pública SIGMA	Olot
Jardí Botànic Marimurtra	Blanes
Les Refardes	Mura
Ecollavors-Garrotxa	Garrotxa

Taula 2. Número d'entrades a partir de les quals s'ha realitzat l'estudi.

Número d'entrades totals	4261
Número d'entrades amb informació sobre el lloc de col·lecta	3356
Número d'entrades sense informació sobre el lloc de col·lecta	905
% d'entrades amb informació sobre el lloc de col·lecta	78.8

Referències bibliogràfiques

- Casals J, Casañas F (2011a) El Sistema Prelitoral Central. A: *Catàleg de varietats tradicionals*. Castelldefels: Fundació Miquel Agustí.
- Casals J, Casañas F (2011b) El Sistema Prelitoral Meridional. A: *Catàleg de varietats tradicionals*. Castelldefels: Fundació Miquel Agustí.
- Casals J, Casañas F (2011c) El Riu Gaià. A: *Catàleg de varietats tradicionals*. Castelldefels: Fundació Miquel Agustí.
- Casals J, Casañas F (2011d) Les Serres de Queralt i els Tossals-Aigua d'Ora. A: *Catàleg de varietats tradicionals*. Castelldefels: Fundació Miquel Agustí.
- Casals J, Casañas F (2011e) Mapa de les varietats tradicionals catalanes. A: *Informe nº4 del projecte "Recuperació, a través de l'ús, de l'agrobiodiversitat en els espais Xarxa Natura 2000 de Catalunya"*. Castelldefels: Fundació Miquel Agustí.
- Casals J, Cebolla-Cornejo J, Rosello S, Beltran J, Casañas F, Nuez F (2011a) Long-term postharvest aroma evolution of tomatoes with the alcobaca (*alc*) mutation. *European Food Research and Technology* 233: 331-342.
- Casals J, Pascual L, Canizares J, Cebolla-Cornejo J, Casañas F, Nuez F (2011b) The risks of success in quality vegetable markets: Possible genetic erosion in Marmande tomatoes (*Solanum lycopersicum* L.) and consumer dissatisfaction. *Scientia Horticulturae* 130: 78-84.
- Casals J (2012) *Filogènia i variabilitat genètica de les varietats tradicionals de tomàquet (Solanum lycopersicum L.) Montserrat/Pera de Girona i Penjar. Estratègies per a la millora de la seva qualitat organolèptica*. Castelldefels: Tesi doctoral de la Universitat Politècnica de Catalunya.
- Casals J, Pascual L, Canizares J, Cebolla-Cornejo J, Casañas F, Nuez F (2012) Genetic basis of long shelf life and variability into Penjar tomato. *Genetic Resources and Crop Evolution* 59: 219-229.
- Casañas F, Bosch A, Sánchez E, Romero del Castillo R, Valero J, Baldi M, Mestres J, Nuez F (1998) Características de la alubia Ganxet (*Phaseolus vulgaris* L.) y acciones para su conservación. *Investigación agraria: producción y protección vegetales* 13: 44-55.
- CBD (2002) Global strategy for plant conservation. Montreal: Secretariat of the Convention on Biological Diversity.
- DEFRA (2010) United Kingdom: country report on plant genetic resources for food and agriculture. London: Department for Environment, Food and Rural Affairs.
- Erisman JW, Sutton MA, Galloway J, Klimont Z, Winiwarter W (2008) How a century of ammonia synthesis changed the world. *Nature Geoscience* 1: 636-639.
- FAO (2001) International treaty on plant genetic resources for food and agriculture. Roma: Organización de las naciones unidas para la agricultura y la alimentación.
- FAO (2010) Segundo informe sobre el estado de los recursos fitogenéticos para la alimentación y la agricultura en el mundo. Roma: Organización de las naciones unidas para la agricultura y la alimentación.
- Harlan JR (1975) *Crops and man*. Madison, Wisconsin: American Society of Agronomy and Crop Science Society of America.
- INIA (2010) II Informe sobre el estado de los recursos fitogenéticos para la alimentación y la agricultura. Madrid: Instituto Nacional de Investigación y Tecnología Agraria y Alimentaria.

Referències bibliogràfiques

- Kell SP, Maxted N, Allender C, Astley D, Ford-Lloyd BV (2009) *Vegetable landrace inventory of England and Wales*. Birmingham: The University of Birmingham.
- Khush GS (2001) Green revolution: the way forward. *Nature Reviews Genetics* 2: 815-822.
- Maxted N, Veteläinen M, Negri V (2009) Landrace inventories: needs and methodologies. A: Veteläinen M, Negri V i Maxted N eds. *European landraces: on-farm conservation, management and use*. Roma: Bioversity International.
- Pistorius R (1997) *Scientists, plants and politics. A history of plant genetic resources movement*. Roma: International Plant Genetic Resources Institute.
- Planta Europa (2008) *A sustainable future for Europe: the European Strategy for Plant Conservation 2008-2014*. Strasbourg: Plantlife International, Salisbury, UK and the Council of Europe.
- Royal Society (2009) *Reaping the benefits: science and the sustainable intensification of global agriculture*. Londres: The Royal Society, Science Policy.
- Sánchez E, Sifres A, Casañas F, Nuez F (2007) Common bean (*Phaseolus vulgaris* L.) landraces in Catalonia, a Mesoamerican germplasm hotspot to be preserved. *Journal of Horticultural Science & Biotechnology* 82: 529-534.
- Sánchez E, Sifres A, Casañas F, Nuez F (2008) The endangered future of organoleptically prestigious European landraces: Ganxet bean (*Phaseolus vulgaris* L.) as an example of a crop originating in the Americas. *Genetic Resources and Crop Evolution* 55: 45-52.
- Sánchez E (2004) *Variabilitat de la mongeta Ganxet (Phaseolus vulgaris L.): determinació de tipologies i selecció de línies comercials*. Barcelona: Tesi doctoral de la Universitat Politècnica de Catalunya.
- Simó J, Casañas F (2010) Selección para optimizar el número de piezas comerciales por mata en los Calçots o brotes de segundo año de la cebolla. A: *V Congreso de Mejora Genética de Plantas*. Madrid.
- Simó J, Romero del Castillo R, Casañas F (2010) Sensory characterization of the Calçot (*Allium cepa* L.), a necessary step for its breeding. A: *A sense of quality*. Vitoria.
- Stewart WM, Dobb DW, Johnston AE, Smyth TJ (2005) The contribution of commercial fertilizer nutrients to food production. *Agronomy Journal* 97: 1-6.
- UN (1992) *Convention on biological diversity*. Rio de Janeiro: United Nations.
- van de Wouw M, Kik C, van Hintum T, van Treuren R, Visser B (2010) Genetic erosion in crops: concept, research results and challenges. *Plant Genetic Resources-Characterization and Utilization* 8: 1-15.
- Veteläinen M, Negri V, Maxted N (2009) *European landraces on-farm conservation, management and use*. Roma: Bioversity International.

ALBERGÍNIA
(*Solanum melongena* L.)

imatge: albergínia comercial
Autor: Joan Casals Missio

Albergínia (*Solanum melongena* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Albergínia llarga negra

Albergínia rodona

Albergínia ratllada

Albergínia blanca

Altres varietats locals

Albergínia pelluda, albergínia de metro, albergínia bonica

Sinonímies entre noms populars

Albergínia ratllada – albergínia bigarrada

ALL
(*Allium sativum* L.)

Imatge: cabeces d'alls comercials

Autor: Joan Casals Missio

All (*Allium sativum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

All de Banyoles

Altres varietats locals

All de Belltall, all porro

Sinonímies entre noms populars

-

BLAT DE MORO
(*Zea mays* L.)

Imatge: panotxa de blat de moro d'escairar
Autor: Joan Casals Missio

Blat de moro (*Zea mays* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Blat de moro del queixal

Blat de moro de la creu

Blat de moro d'escairar

Blat de moro gavató

Blat de moro blanc

Altres varietats locals

Panís petador, blat de moro negre, blat de moro de gra gran, blat de moro roig o vermell, blat de moro nano.

Sinonímies entre noms populars

BLEDA
(Beta vulgaris (L.) K. Koch var. cicla)

Imatge: cultiu de bleda de penca blanca a El Catllar
Autor: Joan Casals Missio

Bleda (*Beta vulgaris* (L.) K.Koch var. *cicla*)

Llista de varietats locals catalanes

Bleda del país o del terreno

Bleda de penca ampla

Bleda blanca

Altres varietats locals

Bleda borda, bleda de Reus, bleda d'hivern, bleda groga de primera, bleda groga gallina.

Sinonímies entre noms populars

BRÒQUIL
(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis*)

Imatge: fulla i inflorescència del bròquil

Autor: Joan Casals Missio

Bròquil (*Brassica oleracea* L. var. *botrytis*)

Lista de varietats locals catalanes

Bròquil verd

Bròquil morat de Santa Teresa

Bròquil llucat

Bròquil bord

Altres varietats locals

Bròquil negre de desembre, bròquil morat de quaresma, bròquil morat de gener, bròquil bord xato, bròquil romà tardà, bròquil verd de Sant Josep, bròquil blanc.

Sinonímies entre noms populars

CARBASSA
(*Cucurbita sp.*)

Imatge: carbassa cabell d'àngel

Autor: Joan Casals Missio

Carbassa (*Cucurbita sp.*)

Lista de varietats locals catalanes

Carbassa cabell d'àngel

Carbassa rabequet

Carbassa del ferro

Carbassa del bon gust

Carbassa per farinetes

Carbassa vinatera

Altres varietats locals

Carbassa d'Esponellà, carbassa de setí, carbassa corona de rei, carbassa pell de gripau, carbassa per pipes, carbassa vaquera, carbassa farratgera.

Sinonímies entre noms populars

- Carbassa cabell d'àngel – carbassa de confitura
- Carbassa del bon gust – carbassa de la sopa, carbassa per escudella
- Carbassa rabequet – carbassa violi
- Carbassa vinatera – carbassa del peregrí

CARBASSÓ
(*Cucurbita pepo* L.)

Carbassó (*Cucurbita pepo* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Carbassó comú o del país

Carbassó blanc

Altres varietats locals

-

Sinonímies entre noms populars

-

CEBA
(*Allium cepa* L.)

Imatge: varietats de ceba cultivades al Solsonès
Autor: Joan Casals Missio

Ceba (*Allium cepa* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Ceba morada d'Amposta

Ceba de Figueres

Ceba babosa

Ceba vigatana

Ceba Coll de Nargó

Ceba blanca tardana de Lleida

Altres varietats locals

Ceba sang de bou, ceba daurada, ceba de Serbar, ceba d'Organyà, ceba llarga de Berga, ceba de guardar de Gironella, ceba de Ciutadilla, ceba recàs, ceba morisca, ceba de Ilíria.

Sinonímies entre noms populars

Ceba blanca tardana de Lleida – calçots
Ceba llarga de Berga – ceba braguer de vaca
Ceba morada d'Amposta – ceba roja
Ceba Coll de Nargó – ceba de Figols

CIGRÓ
(*Cicer arietinum* L.)

Imatge: cigronet de l'Alta Anoia
Autor: Joan Casals Missio

Cigró (*Cicer arietinum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Cigronet

Altres varietats locals

Cigró d'Oristà, cigró bossa de ruc, cigró de Marganell.

Sinonímies entre noms populars

Cigronet – cigró menut, cigronet de l'Alta Anoia

COGOMBRE
(*Cucumis sativus* L.)

Imatge: cogombre comercial
Autor: Joan Casals Missio

Cogombre (*Cucumis sativus* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Cogombre blanc o del país

Altres varietats locals

Cogombre llarg o de corda.

Sinonímies entre noms populars

-

COL
(Brassica oleracea L. var. acephala)

Imatge: fulla de la col brotonera
Autor: Isabel Virsdell Fleck

Col (*Brassica oleracea* L. var. *acephala*)

Lista de varietats locals catalanes

Col paperina

Col brotonera

Col setsetmanera

Col pota de bou

Col borratxona

Col del trinxat

Altres varietats locals

Col de truc, col del gitano, col granada d'estiu, col d'hivern, boro primerenc, col borraïna, col borrugada o ripollesa, col de pasqua, col bordenca, col gravada de tots sants, col de quintà, col de nervi, col fuada, col trapellada, col aligot, col gegant.

Sinonímies entre noms populars

Col brotonera – espigalls, col del fadri
Col del trinxat – col d'hivern de la Cerdanya
Col gegant – col farratgera

COL DE CABDELL
(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* / *sabauda*)

Col de cabdell (*Brassica oleracea* L. var. *capitata* / *sabauda*)

Lista de varietats locals catalanes

Col pell de galàpet (*B.oleracea* var. *sabauda*)

Col de cabdell país o comú (*B.oleracea* var. *capitata*)

Altres varietats locals

Col fuada, col trapellada, col arriçada d'hivern.

Sinonímies entre noms populars

-

ENCIAM
(*Lactuca sativa* L.)

Imatge: planter d'enciam negre
Autor: Joan Casals Missio

Enciam (*Lactuca sativa* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Enciam negre

Enciam maravilla

Enciam dels tres ulls

Enciam carxofet

Enciam fulla de roure

Enciam del sucre

Altres varietats locals

Enciam de Sant Magí, enciam orella de ruc, enciam llengua de bou, enciam llarg blanc, enciam romà, enciam escaroler, enciam roig, enciam cua d'oreneta, enciam masteguera, enciam lligat, enciam retallat, enciam de mateta.

Sinonímies entre noms populars

Enciam carxofet – enciam del vinagre

ESCAROLA
(*Cichorium endivia* L.)

Escarola (*Cichorium endivia* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Escarola cabell d'àngel

Altres varietats locals

Escarola santa coloma, escarola perruqueta del Prat, escarola arrullada.

Sinonímies entre noms populars

-

FAJOL
(*Fagopyrum esculentum* Moench.)

Imatge: inflorescència del fajol
Autor: Francesc Casañas Artigas

Fajol (*Fagopyrum esculentum* Moench.)

Lista de varietats locals catalanes

Fajol de la Garrotxa

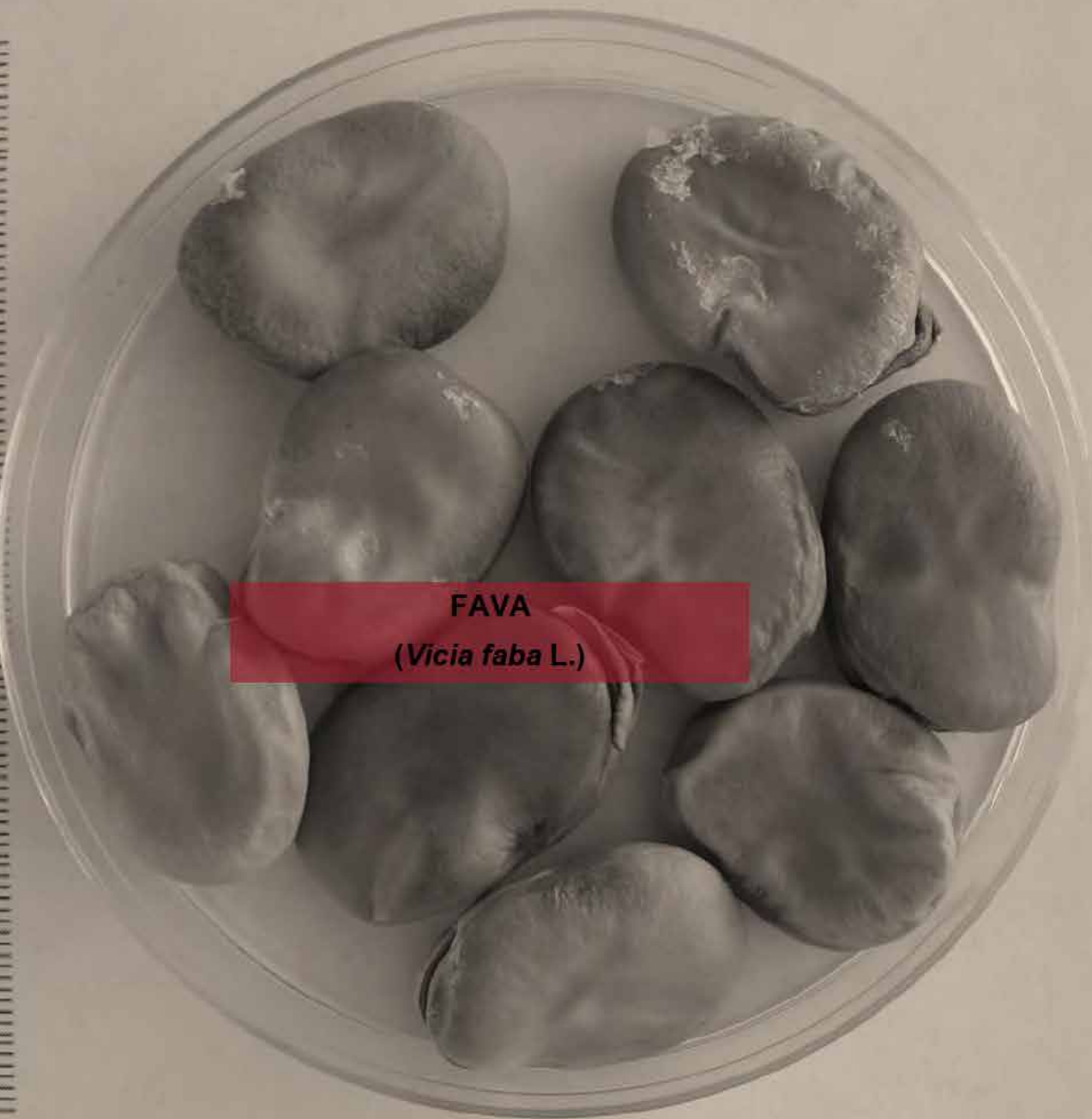
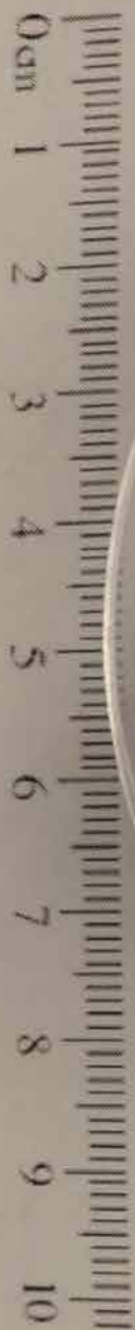

Altres varietats locals

-

Sinonímies entre noms populars

-

FAVA
(*Vicia faba* L.)

Fava (*Vicia faba* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Fava muchamiel

Fava reina mora

Altres varietats locals

Fava aiguamúrcia, fava comú o del país, fava de tija curta, fava de la Val d'Aro.

Sinonímies entre noms populars

-

FESOLET
(*Vigna unguiculata* L. Walp.)

Fesolet (*Vigna unguiculata* L. Walp.)

Lista de varietats locals catalanes

Fesolet de l'ull ros

Fesolet de l'ull negre o del país

Altres varietats locals

-

Sinonímies entre noms populars

Fesolet - monget

GUIXES
(*Lathyrus sativus* L.)

Guixes (*Lathyrus sativus* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Guixera comú

Altres varietats locals

-

Sinonímies entre noms populars

-

MELÓ
(*Cucumis melo* L.)

Imatge: llavor de meló del tendral
Autor: Joan Casals Missio

Meló (*Cucumis melo* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Meló pell de gripau

Meló del tendral

Meló pinyonet

Meló quarenteno

Meló del sucre

Altres varietats locals

Meló groc francès, meló crespant, meló d'aigua, meló de guardar, meló eriçó, meló de Polinyà.

Sinonímies entre noms populars

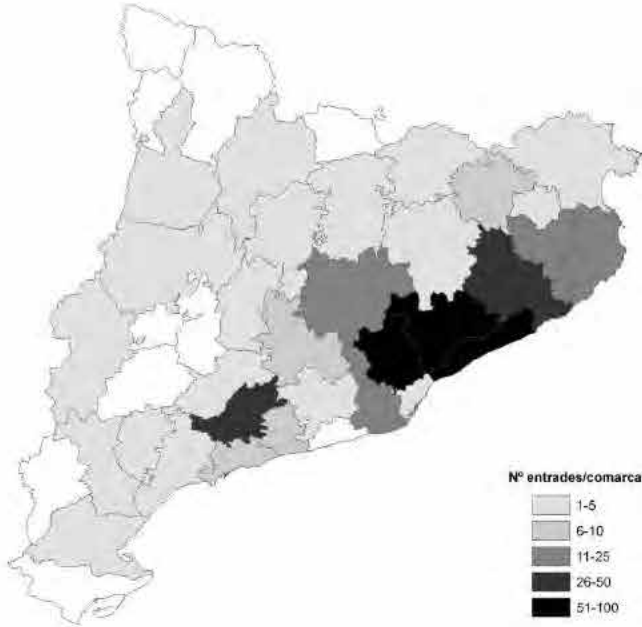
Meló pell de gripau – meló d'Artesa de Segre

MONGETA
(*Phaseolus vulgaris* L.)

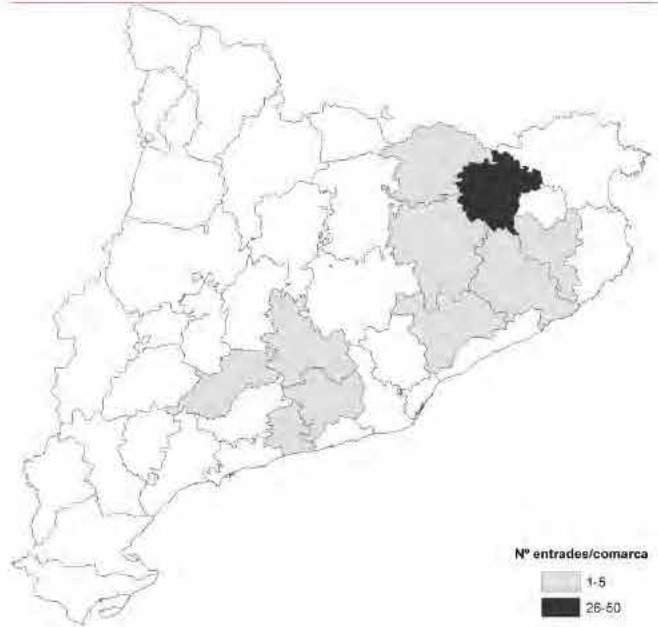
Mongeta (*Phaseolus vulgaris* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Mongeta del Ganxet

Fesol de Santa Pau

Mongeta genoll de crist

Mongeta perona

Mongeta (*Phaseolus vulgaris* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Fesol confit

Mongeta del pinet

Mongeta del sastre

Mongeta Castellfollit del Boix

Mongeta del bitxo

Fesol de 40 dies

Mongeta (*Phaseolus vulgaris* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Mongeta piula

Mongeta abril

Mongeta avellaneta

Mongeta del bastó

Mongeta del 29

Mongeta del carai

Mongeta (*Phaseolus vulgaris* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Mongeta del carme

Mongeta de la floreta

Fesol de la neu

Mongeta pinta

Mongeta planxeta

Mongeta santa joana

Altres varietats locals

Mongeta favera o afartapobres, mongeta manresana, mongeta vilanoví, mongeta de tascó, mongeta de metro, mongeta de la custòdia, mongeta llaminera, fesol la perla de Valls, fesol de l'abundància, mongeta de ramet, mongeta de poll, mongeta de bu, mongeta Jaumates

Sinonímies entre noms populars

Mongeta confit – mongeta careta
Mongeta perona – mongeta Buenos Aires, mongeta del veremar
Fesol de Santa Pau – mongeta tavella brisa

PASTANAGA
(*Daucus carota* L.)

Imatge: pastanaga comercial

Autor: Joan Casals Missio

Pastanaga (*Daucus carota* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Pastanaga morada

Altres varietats locals

-

Sinonímies entre noms populars

Pastanaga morada – safranòria de ponent

PEBROT
(*Capsicum annuum* L.)

Pebrot (*Capsicum annuum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Pebrot del bitxo

Pebrot llarg de Reus

Pebrot tres caïres

Altres varietats locals

Pebrot cireretes, pebrot lloret, pebrot romesco, pebrot italià, nyora, pebrot de la Riera, perons, pebrot quatre morros, pebrot tomater, pebrot de banya de bou.

Sinonímies entre noms populars

Pebrot tres caïres – pebrot tres cantos, pebrot de la Riera

Pebrot llarg de Reus – pebrot morro de vedella

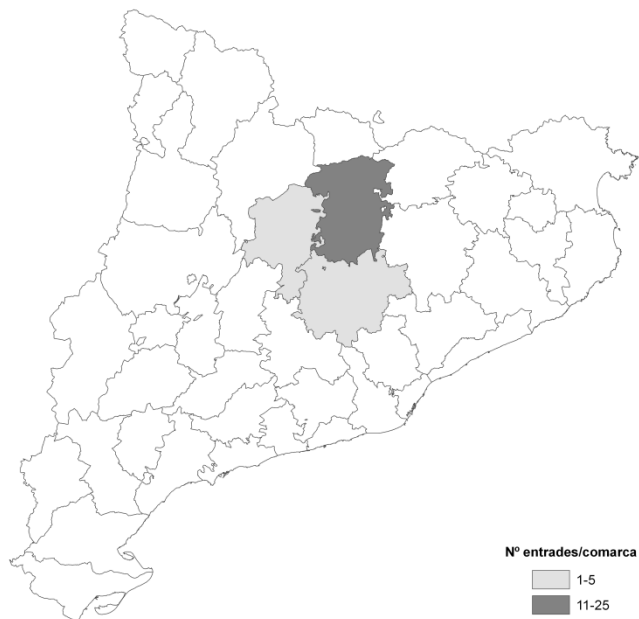
PÈSOL
(*Pisum sativum* L.)

Imatge: pèsol negre del Berguedà
Autor: Joan Casals Missio

Pèsol (*Pisum sativum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Pèsol negre

Pèsol de la floreta

Altres varietats locals

Estirabec (*Pisum sativum* L. var. *macrocarpum*), pèsol d'olor, pèsol de set setmanes.

Sinonímies entre noms populars

Pèsol de la floreta – pèsol de Llavaneres, pèsol garrofal

PORRO
(*Allium porrum* L.)

Imatge: porro comercial
Autor: Joan Casals Missio

Porro (*Allium porrum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Porro comú o del país

Altres varietats locals

All-porro.

Sinonímies entre noms populars

SALSIFI
(*Tragopogon porrifolius* L.)

Imatge: salsifi blanc comprat al mercat de Girona

Autor: Joan Casals Missio

Salsifi (*Tragopogon porrifolius* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Salsifi blanc

Altres varietats locals

Salsifi negre (*Scorzonera hispanica* L.)

Sinonímies entre noms populars

Salsifi blanc – salsifi comú, barba de cabra.

SÍNDRIA

(*Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai)

Imatge: síndria comercial

Autor: Simon Gianoutsos

Extret de <http://www.flickr.com/photos/gianoutsos/5389783573/>

imatge subjecta a una llicència Creative Commons (Atribució 2.0 genèrica)

Síndria (*Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai)

Lista de varietats locals catalanes

Síndria del país o comú

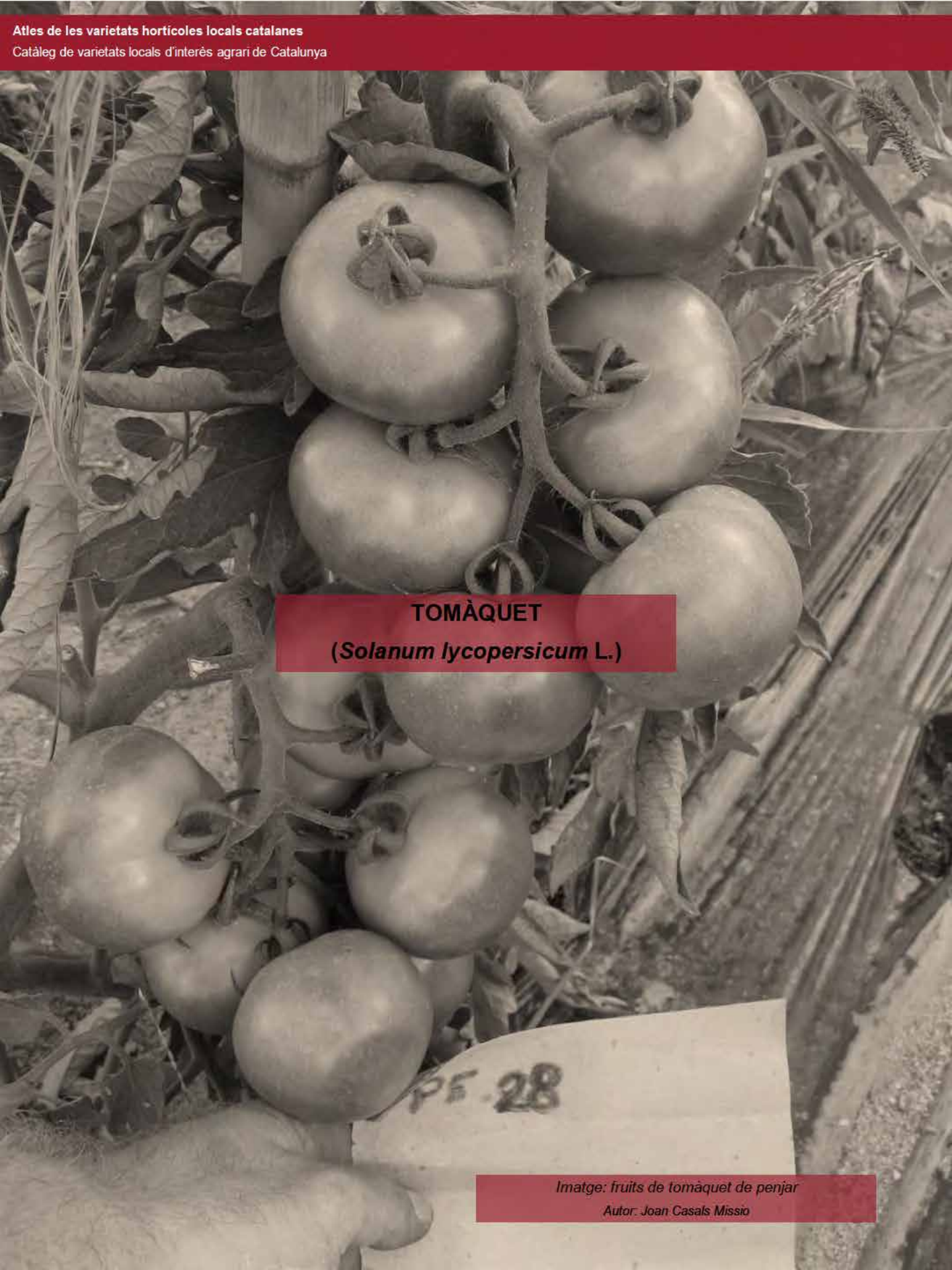

Altres varietats locals

Síndria blanca, síndria ratllada, síndria de pell doble, síndria de pell fina.

Sinonímies entre noms populars

-

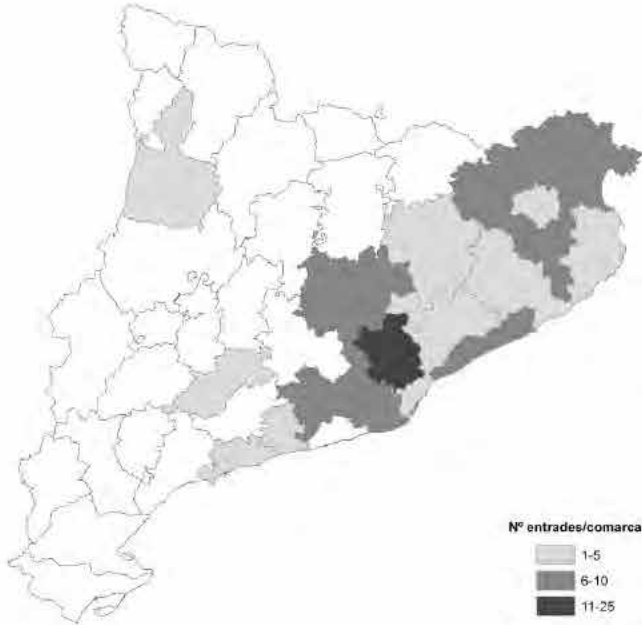
TOMÀQUET
(*Solanum lycopersicum* L.)

Imatge: fruits de tomàquet de penjar
Autor: Joan Casals Missio

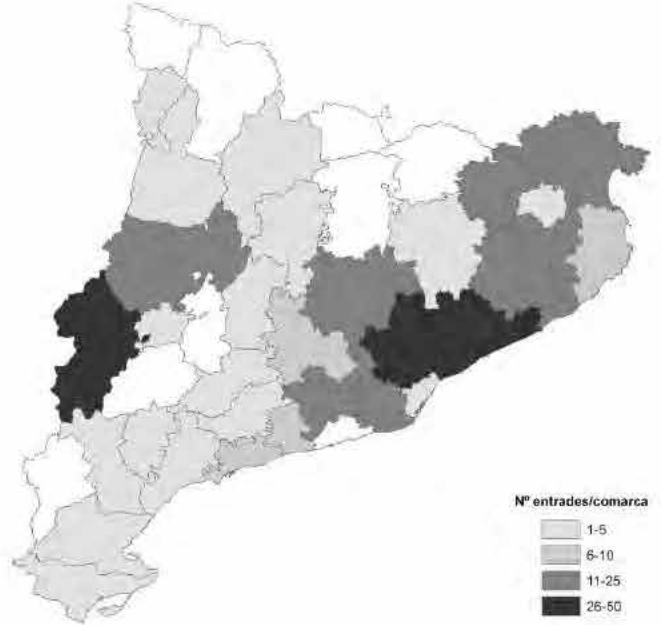
Tomàquet (*Solanum lycopersicum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Tomàquet Montserrat

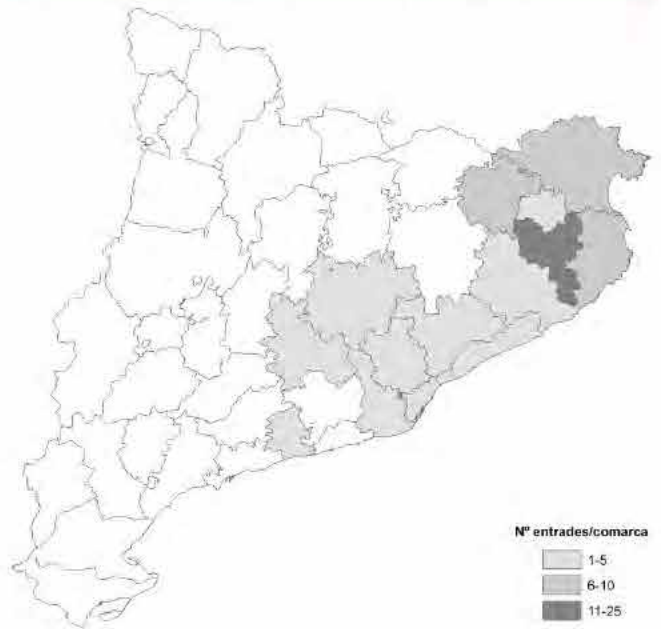
Tomàquet de penjar

Tomàquet palosanto

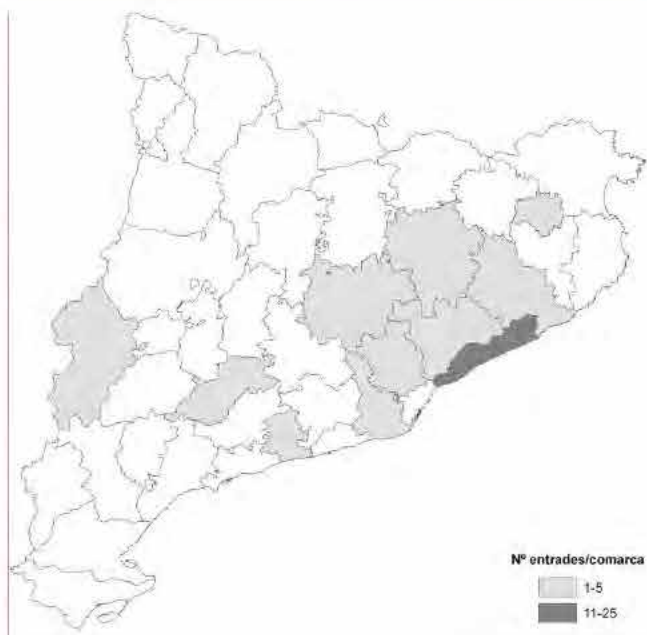
Tomàquet pera de Girona

Tomàquet (*Solanum lycopersicum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

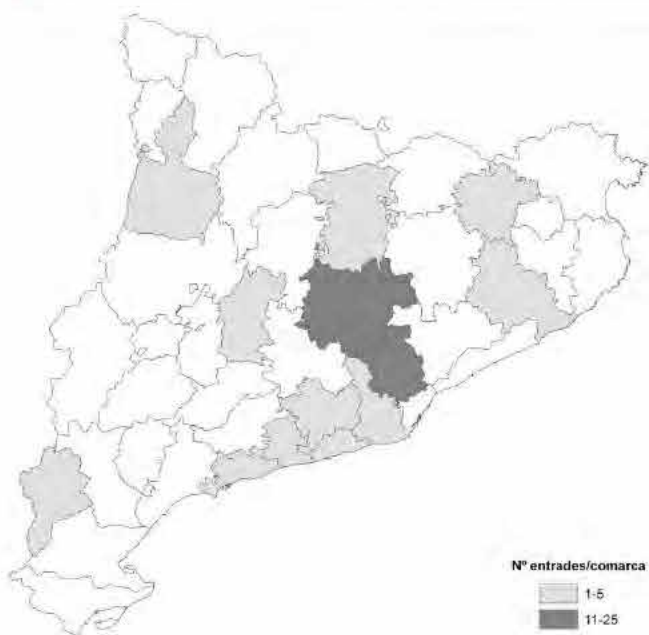
Tomàquet pometa

Tomàquet pebrot

Tomàquet rosa

Tomàquet cor de bou

Tomàquet (*Solanum lycopersicum* L.)

Lista de varietats locals catalanes

Tomàquet de la creu

Tomàquet del benac

Tomàquet esquenaverd

Tomàquet pare benet

Tomàquet tres caires

Altres varietats locals

Tomàquet quatre morros, tomàquet pomaplè, tomàquet nana de la Geltrú, tomàquet de sant joan, tomàquet quarenteno, tomàquet albercoc, tomàtica trufera, tomàtica pereta, tomàquet clofollós, tomàquet del ramet, tomàquet cirarals, tomàquet molsut per conserva.

Sinonímies entre noms populars

Tomàquet cor de bou – tomàquet mamella de monja, tomàquet pit de dona, tomàquet de la meta, tomàquet mamella de cabra

Tomàquet nana de la Geltrú – tomàquet totxo, tomàquet dels tres poms, tomàquet quarenteno

Tomàquet Montserrat – tomàquet rosa buit

Tomàquet pebrot – tomàquet del bitxo, tomàquet cornut

Fundació
Miquel Agustí

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura, Ramaderia,
Pesca, Alimentació i Medi Natural